

How to be the Grandparents Your Children and Grandchildren Need: A Chanukah Message

Rabbi Efrem Goldberg
Boca Raton Synagogue

- I. First Grandparent
  - a. Ya'akov lived shorter than his father and grandfather but is referred to as the 'old man.'
    - i. Yehudah – calls him zakein
    - ii. Yosef – inquires about the zakein
    - iii. Rambam – calls him the wise elder
    - iv. Midrash – Yisrael Saba
  - b. Rabbi Soloveitchik – Ya'akov is the first grandparent
    - i. He is the first to have direct communication with his grandchildren.
    - ii. No generation gap
    - iii. He gives beracha first to his grandchildren and then his children
    - iv. Grandparents are carriers and transmitters of mesorah,

- II. Chanukah – Holiday of Transmitting Mesorah
  - a. Rabbi Soloveitchik – Chanukah is divrei kabbalah
    - i. Why does the Rambam say well known about Purim but not Chanukah?
    - ii. Chanukah exists only in the context of mesorah community
  - b. Birchas Ha'Roeh – special beracha for seeing someone else's candles
    - i. Participant in the transmission of mesorah
  - c. R' Shlomo Carlebach – no meseches Chanukah, because it is holiday that captures concept of transmitting mesorah.
    - i. Difference between "teaching" and "giving over."
  - d. Dayan Swift – start at 1 and go to 8

- III. On Fire
  - a. Shabbos – ha'ragil b'ner...
  - b. Maharsha – why is the candle described differently than doing other mitzvos?
  - c. Shem Mi'Shmuel – Chanukah is the holiday of renewal, passion, enthusiasm and being on fire.
  - d. Can only have children and grandchildren on fire if we are on fire.

- IV. Grandparents Responsibility Towards Grandchildren
  - a. Kiddushin – must teach Torah to grandchildren
  - b. Maharshal, Shulchan Aruch Ha'Rav - grandparents must pay tuition if children can't afford

- V. Grandchildren Responsibility Towards Grandparents
  - a. Rama – two opinions if obligated in kibud towards grandparents
  - b. R' Shternbuch – obligated through the parents

1. Bereishis 47:29

וַיִּקְרָבוּ יְמֵי־יִשְׂרָאֵל לָמוּת וַיִּקְרָא אֶל־בְּנֵי לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לֹא אֶסְגָּא מִצְּאֵתִי חַן בְּעֵינֶיךָ שְׂיִסְגָּא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי וְעָשִׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וְאַמַּת אֶל־נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם:

And when the time approached for Israel to die, he summoned his son Joseph and said to him, “Do me this favor, place your hand under my thigh as a pledge of your steadfast loyalty: please do not bury me in Egypt.

(כט) ויקרבו ימי ישראל למוות. כל מי שנאמרה בו קריבה למוות לא הגיע לימי

אבותיו:

2. Rashi

AND WHEN THE DAYS OF ISRAEL'S DEATH APPROACHED — Everyone of whom it is stated that his days drew near to die did not attain to the age of his fathers (Genesis Rabbah 76:3). Some editions add: Isaac lived 180 years, whereas Jacob lived only 147. Similarly it is said in the case of David, “his days drew near” and he lived 70 years, whereas his father reached the age of eighty.

3. Bereishis 43:2

וַיְהִי כַאֲשֶׁר כָּלוּ לֶאֱכֹל אֶת־הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הֵבִיאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שׁוּבוּ שְׁבְרוּ־לָנוּ מֵעַט־אֶכֶל:

And when they had eaten up the rations which they had brought from Egypt, their father said to them, “Go again and procure some food for us.”

וכי בניו הם ולא בני: (ב) כאשר כלו לאכל. יהודה אמר להם המתינו לזקן עד שתכלה פת מן הבית. כאשר כלו הגמלים לשחות (לעיל כד כג)

4. Rashi

WHEN THEY HAD EATEN UP — Judah said to them: Leave the old man alone until the house will run short of bread (Midrash Tanchuma, Miketz 8).

5. Bereishis 43:27

וַיִּשְׂאֵל לָהֶם לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הֲשָׁלוֹם אֲבִיכֶם הַזֶּקֶן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם הַעוֹדְנוּ חַיִּי:

He greeted them, and he said, “How is your aged father of whom you spoke? Is he still in good health?”

6. Rambam
Hilchos Krias Shema 1:4

בְּעֵלְמֵנוּ עֵינֵי יַעֲקֹב. כִּי לֹא לִישָׁב דְּבָרֵי פְסוּק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁנִּפְטָר יַעֲקֹב אֲבִינוּ מִן הָעוֹלָם קָרָא לְבָנָיו וְהוֹכִיחָם כֹּל אֶחָד בְּפִנֵּי עֵלְמֵנוּ וְחֹזֵר וְקָרָא כֹּל כְּאֶחָד אָמַר לֵהֶם שְׂמַח בְּלִבְכֶם מִחֻלּוּקַת עַל מִי שֶׁאֲמַר וְהִיא הָעוֹלָם וְאָמְרוּ לוֹ שְׂמַעְנוּ כֵּס שְׂאִין בְּלִבְךָ מִחֻלּוּקַת כִּךְ אִין בְּלִבְנוּ מִחֻלּוּקַת עַל מִי שֶׁאֲמַר וְהִיא הָעוֹלָם :

ה-ו הקורא ק"ש מברך וכו'. משנה פ"ק דברכות (יא). נשחר מברך שמים לפניו ואח"כ לאחריה ונערכו מברך שמים לפניו ושמים לאחריה ומניח (ס:) אין אומרים אהבת עולם אלא אהבה רבה ורצון אמרי אהבת עולם ופסקו הרי"ף והרא"ש כרצון זה דעת רבינו :

ד' הקורא קרית שמע כשהוא גומר פסוק ראשון אומר [6] בלחש ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וחוזר וקורא כדרכו ואהבת את י"י עד סופה. ולמה קורין כן מסורת היא בידינו שבשעה שקבץ יעקב אבינו את בניו במצרים בשעת מיתתו ציווה וזרזם על ייחוד השם ועל דרך י"י שהלך בה אברהם ויצחק אביו ושאל אותן ואמר להן בני שמא יש בכם פסולת מי שאינו עומד עמי בייחוד אדון כל העולם כעניין שאמר לנו משה רבינו פן יש בכם איש או אשה וכו' ענו כולם ואמרו לו שמע ישראל י"י אלהינו י"י אחד כלומר שמע ממנו אבינו ישראל י"י אלהינו י"י אחד פתח הזקן וענה ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד לפיכך נהגו כל ישראל לומר שבח ששבח בו ישראל הזקן

אחר פסוק זה : ה' כשהקורא קורא קרית שמע מברך לפניו ולאחריה ביום מברך שמים לפניו ואח"כ לאחריה ובלילה מברך שמים לפניו ושמים לאחריה :

When reciting the *Shema*, after completing the first verse, one says quietly "Blessed be the name of the glory of His Kingdom forever." He then continues to read the first section in its normal fashion: "And you shall love God, your Lord..."

Why do we read it in this fashion? It is our tradition that when the patriarch, Jacob, gathered all his sons together in Egypt close to his death, he commanded and urged them regarding the Unity of God and the path of God upon which Abraham and Isaac, his father, had tread.

He asked them: "My sons, perhaps there are dregs among you, one who does not stand with me in the Unity of God?" This is comparable to the manner in which Moses, our teacher, said to us: "Lest there be among you a man or woman [whose heart turns this day from God...]" ([Deuteronomy 29:17](#)).

They all answered and said: "Listen, Israel, God is our Lord, God is One," i.e., listen to us, Israel, our father, God is our Lord, God is One.

The wise elder responded: "Blessed be the Name of the Glory of His Kingdom forever." Therefore, the Jews are accustomed to utter the praise that Israel, the wise elder, uttered after this verse.

7. Bereishis Rabba 70:2

רַב הוּנָא בְּשֵׁם רַב אִידֵי אָמַר כְּתִיב (דְּבָרֵי הַיָּמִים א כט, ט): וַיִּשְׂמְחוּ הָעָם עַל הַתְּנַדְבָּם כִּי בָלַב שְׁלָם הַתְּנַדְּבוּ לֵה' וְגַם דְּוִיד הַמֶּלֶךְ שָׂמַח שְׂמִיחָה גְדוֹלָה, וְלִפִּי שְׁהִי עֲסוּקִים בְּמִצּוֹת נְדָבָה וְעָלָה בְּיָדוֹ לְפִיכָה שְׂמִחוֹ, לְפִיכָה מֵהוּ אֹמֵר (דְּבָרֵי הַיָּמִים א כט, י): וַיִּבְרַךְ דְּוִיד אֶת ה' לְעֵינָי כָּל הַקֶּהֱל וְגו', אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וַיִּשְׂרָאֵל אִינוּ אֹמְרֵי כָּאֵן, אֱלֹא (דְּבָרֵי הַיָּמִים א כט, י): אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָבִינוּ, תְּלָה אֶת הַנֶּדֶר בְּמִי שְׂפָתַת בּוֹ תִּחְלָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה עוֹד מִן אֲתְרָא לִית הִיא חֲסֵרָה, וַיִּדְרוּ יִשְׂרָאֵל אִין כְּתִיב כָּאֵן, אֱלֹא (בְּמִדְבָר כא, ב): וַיִּדַר יִשְׂרָאֵל, יִשְׂרָאֵל סְבָא.

In Talmudic and Midrashic literature, Jacob is often called *Yisrael Sava*, “Old Israel,” and this term, too, is employed even in modern usage, to designate Jews who observe the old tradition.⁶ In what manner, we ask, did Jacob distinguish himself, that his name became the generic name for an entire people, and why is he, in particular, called the *Zaken*?

The answer is that Jacob was the first patriarch to establish direct communication with his grandchildren. He was the first to make a solemn declaration, an historic pronouncement, which is responsible for the sense of closeness we still have with the past, thereby laying the foundation for the dialogue of the generations. He literally conquered time and space when he said to Joseph, “Now your two sons, who were born to you in the land of Egypt, before I came to you in Egypt, are mine. Ephraim and Menashe shall be mine, no less than Reuben and Simeon” (Gen. 48:5).⁷ In fact, they received portions in the later division of the Holy Land, as did the sons of Israel (Rashi).

Though a second generation removed, and nurtured in an Egyptian environment, Jacob equated them with his own sons who had been reared close to him in the Holy Land.

Abraham never spoke this way about Jacob, that he was to him as Isaac. Isaac never said it about Reuben and Simeon. Jacob was the first to impart special blessings to his grandchildren, “The angel who redeemed me from all harm, may he bless these lads” (v. 16).⁸ He blessed them even before he assembled his own sons for their blessings. He embraced them between his knees, and he placed his hands upon their heads. This signified, symbolically, that there was a direct transmission from Jacob to Ephraim and Menashe. There was no generation gap in the house of Jacob. The halakhic ruling that *b’nai banim harei hem k’banim*, “grandchildren have the same status as children” (Yev. 62b), is derived from Jacob’s declaration about Ephraim and Menashe.⁹

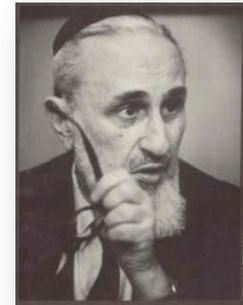
Abraham and Isaac transmitted their spiritual heritage to their sons, not to their grandsons. The latter received it from their fathers, but there was no direct communication between Abraham and Jacob or between Isaac and Reuben and Simeon. The influence of the grandfathers on their grandchildren was indirect. Jacob, however, related directly to his grandchildren; he did not need an intermediary or an interpreter; his was a direct dialogue. He leapt over the gulf of generations and transmitted the great *Mesorah* of Abraham directly to Ephraim and Menashe. Despite the discrepancy of years, the *Zaken*, the carrier of the old tradition, succeeded.

8. Rabbi Yosef Dov Soloveitchik

1903-1993

Reflections of the Rav

Volume 2

How appropriate, therefore, that our people is called Israel or Jacob, for it was he who created the Jewish community which ensures Jewish continuity. What preceded him were patriarchal families. He laid the foundation for a people. Though the covenant was made initially with Abraham, it was not until Jacob that the secret of perpetuating the *Mesorah* was discovered.

The Midrash tells that the sons of Joseph studied with their grandfather daily after his arrival in Egypt (Rashi, Gen. 48:1; Tanhuma Va'yehi).¹⁰ It was the *Zaken* who listened to their problems, conversed and worked closely with them, played and planned with them. The most effective teacher is not he who lectures his students with detachment, but rather he who befriends his disciples, and together they become co-searchers and co-dreamers in the pursuit of truth. Jacob knew the secret language of *mispar hadorot*, of uniting generations. Some can do it, and, unfortunately, many others, even noted scholars, who are intelligent and inspired leaders, cannot bridge the generation gap. The parent, grandparent, or teacher who sensitizes a child to his antecedents is the guarantor of the survival of the *Mesorah*.

Living in Retrospection

Contemporary man is so proud of his technological achievements that he has contempt for the past. His pride in progress makes him reject introspection. The man in the street has little relationship with and consciousness of continuity and interdependency between glorious periods of antiquity and the emerging present. Even medieval and modern history, from which not many years separate us, appears mythical, romantic, and elusive.

The Jew of the *Mesorah*, however, has a capacity to live in retrospection. Revelation and tradition erase the bounds of time. Distance in time is rendered irrelevant for him. Thousands of years have elapsed, but he walks back and forth from antiquity to modern times. The primary success of the old *heder* (the old fashioned one room religious elementary school), although deficient in many respects, lay in this spirit of compenetration of a distant past and a dim future with the immediate present.

For Jewish boys and girls, Abraham is not a mythical figure, but an ever-present inspiration. They experience his tribulations and wanderings. They travel with him from Syria to Canaan. They feel the fear and trembling of Isaac during the *Akedah*.

They escape with Jacob to Haran. They are imprisoned with Joseph in the pit and rejoice in his ascent to high office and fame. They lead the Jews with Moses through the desert of Sinai. They sing with David and are exalted by the prophets. They eagerly join the rebellion against Rome with Rabbi Akiba and mourn the tragedy which befell his twenty-four-thousand students. They meditate with the Rambam and are privileged to have Rashi as a companion in the study of *Humash* (Pentateuch). These figures are not dead or historical “has-beens” but dynamic, living heroes who visit us from time to time, bringing instruction, inspiration, and hope.

Upon this phenomenon of an historical continuum was founded the strength of the *Mesorah*, conceived as an historic stream of Jewish spirit whose tributaries of past, present, and future merge into each other.

It is this ability to span the generations that explains the impassioned solidarity of American and world Jewry with the struggle of the State of Israel. Why should a Jew in New York or Chicago, who never saw Eretz Yisrael and had heard little about it in earlier years, be so committed to its welfare and preservation? Apparently, the Jews who lived in the Holy Land nineteen hundred years ago, Rabbi Yohanan ben Zakkai and the heroes of Masada and Betar, are somehow communicating with us today, and the antenna of the Jew is uniquely sensitive and receptive to distant signals. The lines of transmission are not always clear, but the message has been getting through.

9. Bereishis 48:5

הַמַּלְאָךְ הַגָּאֵל אֹתִי מִכָּל־רָע יְבָרֵךְ אֶת־הַנְּעָרִים וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתִי
אֲבָרָהָם וַיְצַחֵק וַיְדַגּוּ לִרְבֹּב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

The Angel who has redeemed me from all harm— Bless the lads. In them may my name be recalled, And the names of my fathers Abraham and Isaac, And may they be teeming multitudes upon the earth.”

10. Rashi

יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים SHALL BLESS THE LADS
— viz, Manasseh and Ephraim.

When it is achieved, a *Mesorah* relationship between grandfather and grandchild contains an emotional intensity and intellectual closeness that in some ways transcends the parent-child relationship. Psychologically, one would not expect a deep identification between two individuals whose great discrepancy of years could easily spawn alienation. Yet grandparents, more so than parents, are sensitive to the transiency of time and to the pressing need to assure the perpetuation of one's lifelong principles. The child is far more than a biological extension; he embodies one's hopes for spiritual continuity. If, as is found frequently, a bond between old and young is achieved amongst Torah Jews, it is due to this singular awareness of a *Mesorah* community in which past and present generations are contemporaries. Distance in time is bridged, and divergence in outward style is rendered irrelevant. This is in sharp contrast to the secular scene, where generations too often confront each other as cultural antagonists.

11. Rabbi Yosef Dov Soloveitchik

1903-1993

Reflections of the Rav

Volume 2

12. Yevamos 62b

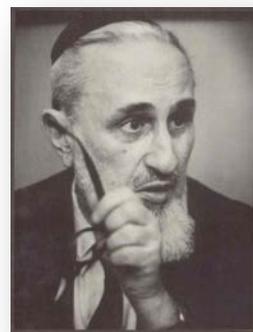
The Gemara searches for the source of the principle that grandchildren are reckoned as children; specifically, that the children of one's daughter are reckoned as one's own children:^[13]
אמר ליה רבה לרבא בר מארי מנא הא מילתא דאמור רבנן – Rabbah said to Rava bar Mari: From where do we know this matter that the Rabbis said: בְּנֵי בָנִים הֵרִי הֵן כְּבָנִים – GRANDCHILDREN ARE reckoned AS CHILDREN?

“In the Days of the Second Temple”

Maimonides' account of the history of Hanukkah begins, “In the days of the Second Temple. . .” This is a reference not only to the chronological question of when the events occurred, but also to the question of the position of *ner Hanukkah* within the framework of the Halakhah. *Mitzvot mi-divrei kabbalah*, commandments of received tradition, were ordained by those *Hakhmei ha-Masorah*, Sages of the Tradition, who were at the same time prophets. However, *mitzvot mi-divrei soferim*, commandments ordained by the Sages, were introduced by *Hakhmei ha-Masorah* who did not belong to the community of prophets. The duty to observe *mitzvot mi-divrei soferim* is not inferior to that of observing *mitzvot mi-divrei kabbalah*. Both are binding on us based on the *mitzvah*, “You shall observe to do according to all that they inform you” (Deut. 17:10).

13. Rabbi Yosef Dov Soloveitchik

Days of Deliverance

Not all *mitzvot* legislated by the prophets belong to *divrei kabbalah*. King Solomon introduced *eruv hatzerot* and *netilat yadayim* (*Shabbat* 14b; *Eruvin* 21b), yet those *mitzvot* never have been classified as *divrei kabbalah*, for the latter are not only ordained but also integrated by the prophet in his book of prophecy. In other words, any *mitzvah* that is not to be found in the Scripture is subsumed under *divrei soferim*. A *mitzvah* which, in spite of the fact that it was introduced by the Sages, found entry into the Written Torah, is considered to be a *mitzvah mi-divrei kabbalah*. For example, *Megillat Esther* is a part of *kitvei ha-kodesh*, and, as such, the *mitzvot* mentioned in the Megillah are *mitzvot mi-divrei kabbalah*. Yet they are considered to be of rabbinic authority, and their validity does not exceed that of *divrei soferim*.

Now we understand the phrase, “in the time of the Second Temple.” This refers to the era of the *soferim*, the scribes or sages, a period precipitated by Ezra the Scribe, the builder of the Second Temple. In that period, many of the rabbinic commandments and prohibitions (e.g., *muktzah*, prayer, and blessings) were ordained. One of the *mitzvot mi-divrei soferim* which was added later to the code was *nerot Hanukkah*; even though the latter was proclaimed two hundred years later, we nevertheless classify it under *divrei soferim*. No *mitzvot mi-divrei kabbalah* were legislated during the Second Temple, since prophecy came to an end at the very beginning of that era. That is why Maimonides mentions the prophetic character of the *mitzvah* of reading the Megillah on Purim: “*Ve-ha-devarim yedu'im*, It is well known that it is an enactment of the Prophets” (*Hilkhot Megillah* 1:1). However, with regard to *nerot Hanukkah*, he says, “The Sages of that generation enacted that these eight days . . .” (*Hilkhot Hanukkah* 3:3).

At first glance, this is puzzling: why does Maimonides add “It is well known” with regard to Purim but not Hanukkah? We know that Hanukkah is just as popular as Purim. Every Jew is

well informed about both. Yet Maimonides considers Hanukkah a holiday which is not known, while Purim is considered a *yom tov yadua*, a well-known holiday.

The answer is obvious. *Yadua* means that the holiday is mentioned in Scripture, which is open and accessible to everybody, scholar or simpleton. Therefore, everybody knows of Purim. The Megillah tells us everything. Hanukkah belongs to the *Torah-she-be'al peh*, the Oral Law, which is transmitted from generation to generation through the *Hakhmei ha-Masorah*. Hanukkah exists only within the context of the *Masorah*, the Tradition. There is no document that lends it a normative character. God’s word recorded in the Written Torah authoritatively generates the duty to observe the Sabbath, Passover, Sukkot, and so forth. Yet the obligation to light the Hanukkah candles and to recite *Hallel* derives not from a written text, but from the *Masorah*. What obligates me to perform these actions is the fact that previous generations acted in the same manner. The Oral Tradition represents not only the continuity of study, but of action as well. The *Masorah* precipitates the obligation to observe these *mitzvot*.

Thus, we understand the role of *ha-ro'eh*, the person who simply sees the candles burning. Such a person may recite the blessing, “*she-asah nissim la-avoteinu*. Who performed miracles for our fathers,” without having performed the *mitzvah* himself (*Sukkah* 46a). The *ro'eh* is not just an onlooker or passive observer. He is a participant in the transmission of the *Masorah*. The person who lights plays a double role: in addition to lighting the candles, he transmits to the *ro'eh* the particular *masorah* of the Hanukkah candles. There is a double connotation in lighting the Hanukkah candles: the lighting itself, and the lighting as the medium of conveying the *Masorah*. As far as the *masorah* element is concerned, the *ro'eh* is as involved as the one who lights; it takes two to pass on a tradition. Therefore, the *ro'eh*, too, recites a blessing.

14. *R' Shlomo Carlebach*

1925-1994

There is such a thing as teaching, and there is such a thing as giving over.

Giving something over to someone is much deeper than teaching. The Torah says Moses received the Torah on Mt. Sinai, and he came down, but it does not say he taught the Torah to Joshua. It says 'u'm'sora', gave it over to Joshua. This is the deepest depths there is. Sometimes one meets someone one can study with for ten years, they can teach you for ten years and they don't give anything over to you. Sometimes you meet someone, and maybe they don't teach you so much but they give something over to you.

Reb Mendele Vorker, the silent Rebbe, was a rebbe for 40 years, and in those 40 years he only spoke eight times. Even those times, on a teaching level he didn't say anything. At one time he was sitting with his Chassidim for fourteen hours and at the end he said, haShem Echad". "G-d is One" and then he said, "Happy is the one who knows that 'G-d is one' means G-d is One". On a teaching level he didn't say anything, but when he said "Hashem Echad". "G-d is One", he gave it over. We need someone to give over Yiddishkeit to us. We need someone to give over to us, not to teach us that there is one G-d.'

The Torah says - *'Jacob, Yisroel, loved Yosef more than all his children*

Naturally today, on the low level we are, if a father loves his son, he says to him, "Man" – Oh no, he would never say man, that would be too far out. He says, "Son, I want to do something special for you – buy you a trip to Bermuda!" But what does it mean Jacob loved Yosef more? Listen what Rashi says, All the things which Yaakov learned at the Yeshiva of Shem and Aver he gave over to Yosef. You see, he taught all his children the same information, but to Yosef he gave it over. The Bais Yaakov says the most unbelievable thing. Sometimes the holy prophets knew everything clearly, and sometimes they knew everything, but it wasn't clear. The Midrash says "Yaakov loved Yosef more than all his children" and it also says G-d says to Isreel "I love you". This is my humble explanation. What did Yaakov give over to Yosef? He gave over to him that he should know that G-d says I love you.

Knowing that G-d loves you is something you can not get via teaching. It has to be given over to you. So the thing is like this, Yaakov didn't have clear prophecy, because he was not to know that Yosef was to be a slave. But Yaakov knew that Yosef needed something special, because he was the first Jew in exile.

Chanuka is the one holiday which has no tracts in the Gemora. Every other holiday has a long tractate, even Purim, which is a minor holiday. Chanuka has only about a page and a half in the Gemara. Chanuka is a holiday of giving over. It says in the Krias Shema that you should teach your children when you sit in your house and when you go on your way. Teaching is 'at home' and giving over is 'on your way' because there is no time for teaching on the way, only time for giving over. Chanuka is teaching and giving over become one, because on Chanuka I have to put lights at the door of my house so that the light the house (teaching) shines into the street (giving over).

When you teach someone you are not sure his light will increase, but when you give over to someone you know his light will grow. That is why each night of Chanuka we kindle one more candle to shine into the world, until all the streets of the world are full of light.

House of Love and Prayer, San Francisco. Hanuka, 5733.

15. *Moreshe* Moshé
Dayan Moshe Swift
d. 1983

מקץ

i

Carrying The Past Forward (Shabbat Chanukah)

There is a debate in the Talmud between the two sages Shamai and Hillel regarding the procedure of the kindling of the Chanukah lights. Shamai suggests that we begin on the first day of Chanukah with eight lights and reduce the number by one each day. From eight on the first day down to one on the last day of Chanukah. Hillel says no, we begin with one and increase the number adding one each day until the eighth day when the Menorah is aglow with all eight lights. Where lies the logic of their argument, the Rabbis wonder, the explanation is succinctly stated: **כנגד ימים היוצאים וימים הנכנסים**. Shamai wishes to look forward to the days to come, on the evening of the first day of Chanukah there are eight days to come on the second, seven and so on, each day that passes is gone and there is no memory of it. It's the incoming days, the future however distant it may appear, but it's assured. Hillel's philosophy was different **כנגד ימים היוצאים** There can be no future unless the past is carried forward. When the first day of Chanukah passes and the second day arrives kindle a new light for the second day but rekindle the light of the first day again and when the third day comes rekindle the previous two days with it. Today's light cannot be kept aglow unless it burns with the light of yesterday and tomorrow's light is not assured unless today's light accompanies it. No wonder that Hillel's opinion has been universally accepted — no new light will burn unless the old light stands at its side. No younger generation can succeed unless it stands side by side with the old. But this we must keep uppermost in our minds — that it's the new light that's kindled first when we make the Beracha on the Chanukah lights. The old die out, they cannot survive, unless they first see to it that the light of today, the youth of this generation, is aglow with the faith and tradition of the old.

15. *Shabbos 23b*

The Gemara relates that the scrupulous observance of certain mitzvos results in special rewards:

הַרְגִיל בְּנֵר הַיּוֹיֵן לִיה בְּנִים תַּלְמִידֵי – אָמַר רַב הוּנָא – **One who is habitual in kindling the Sabbath and Chanukah light will have sons who are Torah scholars.**^[16]
 הַזְהִיר – **One who is careful in observing the mitzvah of mezuzah**^[17] **will merit a beautiful residence.**^[18]
 הַזְהִיר בְּצִיצִית זוֹכֵה לְטֹלֵית נָאֵה – **One who is careful in observing the mitzvah of tzitzis**^[19] **will merit a beautiful garment.**
 הַזְהִיר בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם זוֹכֵה וּמְמַלֵּא גְרָבֵי יַיִן – **One who is careful in performing the sanctification of the Sabbath day**^[20] **will merit [to] fill many kegs of wine.**^[21]

16. *Maharsha*

R' Shmuel Eidels

1555-1631

ח"א דף כג ע"ב הרגיל בנר הויין בוי. בכל אינך אמר לשון הזהיר במזוזה בטלית בקידוש משום דבכל הני האיש מוזהר עליהן ציור משא"כ בנר דעיקר המנוה באשה לא קאמר גבי איש רק הרגיל דהיינו מרגיל את אשתו להיות רגילה בנר ב ולגבי האשה הא תנן לקמן ג' צמתני לשון זהירות על ג' דברים נשים כו' על שאינן זהירות כו' ודו"ק: הזהיר בקידוש בוי. זה השכר נמי הוה מן הדומה דעיקר קידוש היום הוא

17. *Shem Mi'Shmuel*

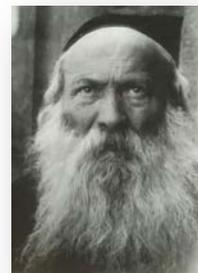
R' Shmuel Borenstein

Sochatchover Rebbe

1855-1926

ליל ג'

בש"ס שבת (כג:) הרגיל בנר הויין לי בנינים ת"ח. ונראה לפרש ועם זה יתיישב דקדוק מהרש"א למה בנר אמרו הרגיל ובאינך שם אמרו הזהיר במזוזה, הזהיר בקידוש היום. אך יש לומר שלכאורה צריך להבין דלשון הרגיל משמע שעשה מתוך ההרגל, והרי העושה מתוך ההרגל הרי זה מגונה וכמאמר הכתוב (ישעי' כ"ט) ותהי יראתם

אותי מצות אנשים מלומדה. אך הפירוש
 דהנה נראה מענין היונים שכל כוונתם היתה
 לטומאה, טמאו כל השמנים שבהיכל וטמאו
 את בנות ישראל, כי צורת איש ישראל להיות
 משתוקק לאביו שבשמים כי נפשו חלק אלוך
 ממעל וכמו שלהבת המתנענעת ונמשכת
 למעלה, אך עבירה מטממת לבו של אדם,
 וזה עצמו ענין טומאה שהיא מלשון טמטום
 כבש"ס (יומא ל"ט). אל תקרא ונטמאתם במ
 אלא ונטמטם במ, וזהו ענין קליפת יון שהיו
 רוצים לטמטם את הלבבות שלא יהיו נמשכים
 ומתלהבים אחר השי"ת כמו שמטמטמין מקור
 נובע מים, כי היו מתנגדים לזה שישראל יש
 בהם חלק אלוך ממעל, וזהו שגזרו כתבו על
 קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל,
 וכשגברו מלכות בית חשמונאי ונצחום נתלהבו
 נפשות ישראל ביותר להמשך אחר השי"ת
 כרשפי אש שלהבתי המתלקחת ומתלהבת
 למעלה, ולאות אמת שנרצה ענינם למעלה
 בא הנס בנרות, שענין הנר שהשלהבת עולה
 מאלי' שנמשכת למעלה, השמן נמשך אחר
 הפתילה ועולה בלהב אש אוכלה בכל רגע ורגע
 בחיות חדשה כאמרם ז"ל (ברכות נ"ג.) גבי
 המוציא שלהבת לרה"ר שמה שעקר לא הניח
 ומה שהניח לא עקר כי בכל רגע ורגע בא אור
 חדש, ובנר אמרו ז"ל שיש אור הישן ונתוסף
 בו בכל רגע ורגע גם אור חדש, וזה מתאים
 לענין ישראל שהיו אז באותה בחי' בחיות
 חדשה בכל רגע ורגע בלתי מתישנת כלל ולא
 נתקררו האהבה והחיות:

ולפי"ז יש לומר שגם לדורות זהו הענין
 של נר חנוכה להמשך אחר השי"ת
 כלהב אש עולה למעלה בכל רגע בחיות חדשה
 ללא התישנות וללא התקררות. וגם נר של
 שבת יש לומר שהיינו הך וכמ"ש (ישעי' נ"ח)
 אם תשיב משבת רגלך והגיד כ"ק אבי
 אדמו"ר וצללה"ה שהפירוש הרגל שלך, היינו
 שלא יעשה מעשהו על צד ההרגל ומצות
 אנשים מלומדה רק בחיות חדשה ובהתלהבות:
 ולפי האמור יהי הפירוש הרגיל בנר היינו
 שיהי' רגיל בענין התחדשות ולא דוקא
 לפעמים יתעורר בהתלהבות אלא יהי' רגיל
 כן. ומעתה יובן דהרגיל בנר שכרו שיהיו לו

בנים ת"ח, דהנה כבר אמרנו בש"ק שבבחינה
 שאדם עומד בה תולדותיו שיוליד או יהיו
 כיוצא בו בבחי' זו, וכמו יעק"א שהי' בן צ"א
 שנה כשהוליד את יוסף ומספר צ"א הוא
 מספר שני השמות הוי' אד', והיינו כי יעקב
 הי' או בבחי' זו לחבר שמים וארץ, וע"כ
 הוליד אז את יוסף צדיק יסוד עולם דאחיד
 בשמיא ובארעא, וע"כ זה שרגיל בנר היינו
 לא שעשה כן לפרקים אלא שהוא רגיל
 בהתחדשות ע"כ תולדותיו שיוליד או יהיו
 כיוצא בו במדת ההתחדשות וזה ת"ח דנביעא
 אורייתא בלבם, וכאמרם ז"ל (עירובין נ"ד):
 מה דד הזה כל זמן שהתינוק ממשמש בו
 מוצא בו חלב אף דברי תורה כל זמן שאדם
 הוגה בהן מוצא בהן טעם, א"כ השכר הוא
 נאות מאד לענינו:

ובזה מיושב דקדוק המהרש"א דבדקדוק
 גדול אמרו הרגיל בנר, היינו דוקא
 שיהי' רגיל בהתחדשות ולא לפרקים, ודו"ק:

19. Yam Shel Shelomo
Maharshah
R' Shlomo Luria
1510-1573

20. Shulchan Aruch Ha'Rav
R' Shneur Zalman of Liadi
1745-1812

גח, מסקינן בסוגיא (ל' ע"א) אמר ריב"ל, כל המלמד את בן בנו תורה, מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר סיני, שנאמר (דברים ד', ט' - י') והודעתם לבניך ולבני בניך, וסמך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב, וכתב הטור (יו"ד

סימן רמ"ה) וזה לשונו, שכשם שמצוה עליו ללמוד לבנו, כך מצוה עליו ללמוד לעצמו, וכשם שמצוה עליו ללמד לבנו, כך מצוה לבן בנו, שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך, ולא לבן בנו לבד, אלא מצוה על חכם מישראל ללמד לתלמידים, שגם הם נקראים בנים, אלא שמצוה להקדים בנו לבן בנו, ובן בנו לבן חבירו, וחייב לשכור מלמד לבנו ללמוד, אבל אינו חייב ללמד לבן חבירו אלא בחנם, ומדקאמר שאינו חייב לשכור מלמד לבן חבירו, משמע להדיא דלבן בנו חייב להשכיר, וכן עיקר, דהא מחייב ללמוד עם בן בנו, כמו עם בנו, כדלעיל בסוגיא כו. ומה שאמר עם בן חבירו, לאו דווקא עם בן אחד של חבירו שיצא, אלא כל מה שיכולת בידו ללמוד עם תלמידים צריך ללמוד, וכן כתב הרמב"ם (הל' ת"ת פ"א ה"ב) ז"ל, ולא בנו ובן בנו לבד, אלא מצוה על [כל] חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים, אף על פי שאין בניו, שנאמר (דברים ו', ד') ושנתם לבניך, אלו תלמידים, שהתלמידים קרויין בנים, שנאמר (מ"ב ב', ג') ויצאו בני הנביאים ע"כ, ומה שכתב הטור (שם) שצריך לשכור מלמד לבנו, וכן כתב הרמב"ם (ה' ת"ת פ"א ה"ג) ולא מצינו להדיא זו, אלא שבהג"ה מיימוני (שם אות א') כתב בשם מהר"ם טעם לדבר, וז"ל, כתב מהר"ם ז"ל, דכפינן ליה ללמד, או להשכיר להם מלמד, דמ"ש האי עשה דולמדתם אותם את בניכם משאר עשה, דכפינן לקיים עשה דסוכה, ועשה דלולב, וכן למ"ד פריעת ב"ח מצוה, אמר בפ"י הכותב (כתובות פ"ו ע"א) דכופין אותו לפרוע מידי, דהוה אשאר מצות עשה, וכשם שהאב חייב בבנו למולו, ולפדותו, דכופין אותו לקיים, ה"נ כייפינן ליה ללמוד תורה, וכיון דהא מילתא חובה, ה"ל כשאר בעל חוב, ועבדינן בהא מילתא כמו שכתב רבינו האלפ"ס בפ' הכותב (שם מ"ח ע"ב, בדפי הר"ף) אבל וודאי אי מצינן לשדורי ליה, ולאודועי, משדרינן ומודעינן ליה, כי ההיא דאמר התם (ב"ב קע"ד ע"א), ההוא דינא דאחתיא ליה למלוה בנכסי דלוה מקמי דלתבעיה ללוה, סלקיה רב חנניא בריה דרבינא כו'. עד נכסיה דבר אינש ערבין ביה, וקי"ל לא יתבע מן הערב תחלה, ואי לא אפשר לשדורי ולאודועי עבדינן כרב נחמן עכ"ל, כל זה כתב המורי רבי ז"ל עכ"ל.

תו מסיק (ל' ע"א) א"ר ספרא משום ר' יהושע בן חנניא, מ"ד ושנתם לבנך, אל תיקרי ושנתם, אלא ושלשתם, ר"ל דהיינו ג' פעמים. לעולם ישלש אדם שנותיו, שליש במקרא, שליש במשנה, שליש בתלמוד, מי ידע כמה חיי, לא צריכא ליומיו, ופי' רש"י ימי השבת, כלומר, שני ימים מקרא, ושני ימים משנה, ושני ימים תלמוד. ולא נהירא (תורה לא צריכא) אם כן אכתי הוה מצי למיפרך מי ידע כמה חיי, ונראה לי לפרש בכל יום ויום עצמו ישלש, על כן תיקן בסדר רב עמרם גאון, כמו שאנו נוהגים, בכל יום קודם פסוקי דזמרה, לומר מקרא ומשנה ותלמוד, פי', דהיינו וידבר שהוא פ' התמיד היא תורה, ומשנת איזהו מקומן היא משנה, וברייתא דר' ישמעאל היא תלמוד. ורבינו תם פי', שאנו סומכין אהא דאמרינן בסנהדרין (כ"ד ע"א) בכל בלולה במקרא במשנה בתלמוד, דתלמוד בכל בלול בכולם:

ח ואם אין יד האב משנת לשכיר סלסוף לבנו וגם אינו יכול ללמד עמו בעצמו ויד אבי אביו משנת כופין לט את אבי אביו לשכור סלסוף לבן בנו וגם כל הוצאות ת"ת של בן בנו מצוה עליו כמו על האב ממש מפני שבשם שביע סן ותורה על האב ללמד את בנו תורה כך ממש ט"ע סן ותורה ללמד מ את בן בנו שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך אבל לבן בתו וכן בן בנו אין חוב עליו אפי' לשכור מלמד ואצ"ל שאר הוצאות ת"ת אלא סדין צדקה אם הוא אמד וראוי לצדקה זו כי קרוב קרוב קודם כמשיית כה' צדקה אך אין גפרעין טטנו שלא בפניו כמשיית שם אבל אם יכול ואפשר לו ללמד עמהם בעצמו חייב ללמדם וראו לאלו ברבד אלא ט"ע של תורה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אע"פ שאינן יוצאי יריבו שנא' ושנתם לבניך וכו' וקבלו הכספים מ"ס בניך אל תלטידין שודתלמידים קרוים בנים שנאמר ויצאו בני הנביאים אלא שמצוה לזקקים בנו וכל מנ יוצאי יריבו לתלמידים אחרים :

21. Rama

כך כב' [לב] י"ח חייב אדם (יש) לכבד (י) (ב) חמיו :
 הנה [לג] י"ח דלן חס חייב בכבוד חני חניו (מסרי"ק שורש מ"ד) [לד] וחינו כל בנ (כא) 66
 (יח) דחייב (ב) בכבוד חני יוחר מכבוד חני חניו (ורא"ס ממדרש גני וזנח זמחים ונו') :

סימן רעז

שאלה: גדר כיבוד אב ואם באבי אביו וחמיו ובאשה נשואה

22. *Teshuvos V'Hanhagos*
R' Moshe Shternbuch

ברמ"א סי' ר"מ (כ"ד) יש אומרים שאין אדם חייב בכבוד אבי אביו (מהרי"ק), ואינו נראה לי אלא שחייב בכבוד אביו יותר מאבי אביו, ומביא כן ממדרש ב"ר ויגש (מ"ו, א'). ובביאור הגר"א מביא ממכות (יב.) שבן נעשה גואל הדם להרוג אבי אביו שאינו מצווה עליו ע"ש דמוכח שאין חיוב כיבוד באבי אביו ע"ש ברש"י. ובמק"א ביארתי שכל הדין דבני בנים הרי הם כבנים (עיין יבמות סב: וקידושין ד.) היינו לגבי הזקן שהם כמו בניו, אבל לנכדים לא שמענו שהוא כאביהם ושפיר אין עליהו חיוב לכבדם כאב.

היוצא מכל דברינו, שחייב אדם לכבד אבי אביו מפני כבוד האב כשאביו חי, אבל לא חמיר אז ככבוד האב עצמו, ואינו חייב לבטל ממלאכתו לחזור על הפתחים כמו באביו, ולאחר מיתת אביו כבודו רק יותר מזקן בעלמא, אבל לא שייך לכיבוד אב, ולחמיו החיוב קיל ויש לומר שעיקרו מפני כבוד אשתו, ובאשת איש לאביה, נראה שאפילו בעלה לא ציוה, כיבוד בעלה קודם ויכולה להעדיף לעסוק בצרכי בעלה.

אכן נראה שאם אביו חי ומכבד אבי אביו כשיש לאביו בזה נחת רוח יש בזה מצות כיבוד אב, אבל לא חשוב ככיבוד אביו ממש, כיון שגופו לא נהנה רק שיש לו נחת רוח מזה. ואם מת אביו מכבד אבי אביו כשאר זקנים ויותר מפני שהוא גידל אביו, אבל אין גרדי הכיבוד בזה כמו אביו ואמו. וא"ש בסוטה מט. שגידל נכדו כבן ולא כיבדו הנכד כבן ואמר לו שבר ברתך אנא, ולדברינו ניחא כיון שהאמא לא קיימת שפיר אין חיוב על הנכד וכמ"ש. [מיהו בביאור הגר"א מחלק דבני בנות אינם כבנים ובני בנים כבנים ומובא כן בב"ר צ"ד].

וא"ש שבגמרא מכות הנ"ל מיירי שנהרג אביו ולכן אין חיוב. וכה"ג שזקינו רצח את אביו אין כאן אפילו כיבוד כשאר זקנים אלא אדרבה מצותו שיהא הוא גואל הדם לכבוד אביו, שעצם ההריגה בזה היא כבוד אביו, אבל בעלמא כשאביו חי ומכבד אבי אביו ויש נחת רוח לאביו, יש בזה מצות כיבוד אב ואם שמהנה את אביו בכך.